অধ্যায় ৭ ঃ অৰবিন্দ ঃ উত্তম মন

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য

৭.২ পৰিচয়

৭.৩ অৰবিন্দৰ **উত্তম** ধাৰণা

৭.৪ অতিমনৰ ত্রিগুণাত্মক মর্য্যদা

৭.৫ অতিমনৰ ত্রিগুণাত্মক ৰূপান্তৰ

৭.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৭.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

৭.৮ অধিক জানিবলৈ

৭.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অতিমনৰ স্বৰূপ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- বিভিন্ন প্রকাৰৰ অজ্ঞানতাক বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- অতিমনৰ ত্রিগুণাত্মক স্তৰক ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।

৭.২ পৰিচয়

১৯ শতিকাৰ উত্তৰার্দ্ধেকত জন্ম গ্রহন কৰা বহুতো অসাধাৰণ ব্যক্তি, যিসকলে ভাৰতবর্ষৰ ভৱিষ্যৎ নির্মাণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল; সেইসকলৰ মাজত শ্রী অৰবিন্দ ঘোষ আছিল অন্যতম। তেওঁ আছিল মহাত্মা গান্ধীৰ সমসাময়িক, স্বামী বিবেকানন্দৰ প্রশাংসক তিলকৰ এজন সহকর্মী আৰু ৰবীন্দ্রনাথ ঠাকুৰৰ ভক্ত। তেওঁৰ প্রকৃত নাম Arabinda Akryod Ghose তেওঁ এজন অনা অধ্যয়নিক ভাৰতীয় দার্শনিক আছিল। কিন্তু সুবিদিত আৰু পবিত্র জীৱনৰ কেতবোৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু ধর্মীয় নেতাৰ শিক্ষণৰ মাজত নির্হিত দার্শনিক চিন্তা আৰু ধাৰণাসমূহৰ দ্বাৰা তেওঁক বহু বেছিকৈ প্রভাৱান্বিত কৰিছিল। শ্রী অৰবিন্দ পৌৰানিক ভাৰতীয় দর্শনৰ প্রতিপাদক। তেওঁ আধুনিক সময়ৰ পৰম্পৰাগত পাশ্চাত্য দর্শন আৰু ভাৱবাদী দর্শনৰ লগতে পৰম্পৰাগত ভাৰতীয় দর্শন, বিশেষকৈ অদ্বৈত বেদান্ত যোগ দর্শনৰ সৈতে ভালদৰে পৰিচিত

আছিল। এইবোৰ সকলো প্ৰভাৱ অৰবিন্দৰ চিন্তাধাৰাত পুনৰীক্ষণ আৰু স্বীকৃত হৈছে। ফলস্বৰূপে, তেওঁৰ দৰ্শন প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ পৰম্পৰাগত আৰু সমসাময়িক দুয়োটা চিন্তাধাৰাৰেই সংমিশ্ৰণ। আমি তেওঁৰ চিন্তাত সত্ত্বাৰ এক নতুন সংশ্লেষণাত্মক আৰু বোধগম্য দৃষ্টি বিচাৰি পাওঁ। তেওঁৰ দৰ্শনক অখণ্ড অদ্বৈতবাদ হিচাপেও ক'ব পৰা যায়। ইয়াক অদ্বৈত বোলা হয় কিয়নো তেওঁ 'ব্ৰহ্ম' নাইবা 'পৰমসত্ত্বা'ক এক আৰু মৌলিক সত্ত্বা ৰূপে স্বীকাৰ কৰিছে। ই অখণ্ড, কিয়নো ই অস্তিত্বৰ যিকোনো দিশৰ বাস্তৱিকতাক নুই কৰা নাই। বহল অৰ্থত শ্ৰী অৰবিন্দৰ দৰ্শনক ভাৱবাদী বুলিও ক'ব পৰা যায়।

তেওঁ এক অখণ্ড দৃষ্টিভংগীৰ অন্বেষণ কৰে, যিয়ে ভাৰতীয় চিন্তাধাৰাৰ বিপথগামী প্ৰৱণতাক সমৰূপ প্ৰদান কৰে আৰু পাশ্চাত্য চিন্তাৰ মূল্যবান উপাদানসমূহৰ সৈতে সিহঁত সম্বন্ধও ঘটায়। তেওঁ ভাৰতীয় আৰু পাশ্চাত্য চিন্তাৰ বিপথগামী আধ্যাত্মিক প্ৰৱণতাৰ ওপৰত অসাধাৰণ বিশ্বাসেৰে চিৰজীৱি প্ৰৱাহক সজাই তুলিছে। এইবোৰৰ উপৰিও দৰ্শনত তেওঁৰ প্ৰধান লিখনিসমূহ হৈছে — The Life Divine, The Human Cycle, Light on Yoga, Synthesis of Yoga, Savitri আদি।

মৌলিক ভিত্তি, যাৰ ওপৰত অৰবিন্দৰ সমগ্ৰ দৰ্শনৰ সজ্জা নিৰ্ভৰশীল, সি হৈছে আত্মা আৰু জড় উভয়ৰে সত্ত্বাৰ স্বীকৃতি। তেওঁ এই ক্ষেত্ৰত সচেতন যে জড়বাদ আৰু আধ্যাত্মবাদ দুয়োটা প্ৰভাৱশালী আৰু বিৰোধী মতবাদ যিয়ে নিজা নিজা উপায়েৰে জগতৰ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে। তেওঁৰ দৰ্শনে এই দুয়োটা মতবাদকে সমন্বিত আৰু সংহত কৰিছে।

শ্ৰী অৰবিন্দই পৰম সত্ত্বাক, ইয়াৰ সাৰতত্ত্বত নিতান্তই অতীন্ত্ৰিয় ৰূপে স্বীকাৰ কৰিছে। যাক বৰ্ণনা কৰিব নোৱাৰি। এই পৰমসত্ত্বা চিন্তা বা ধাৰণা কৰিব পৰা সকলোৰে উৰ্দ্ধত। সৃষ্টি হৈছে প্ৰকৃতসত্ত্বাৰ অনিবাৰ্য্য একতাৰ অবিব্যক্তি। প্ৰকৃত সত্ত্বাৰ স্বৰূপক বুজাৰ উদ্দেশ্যে সত্ত্বাৰ স্তৰসমূহ নাইবা তন্ত্ৰসমূহক বিবেচনা কৰাটো প্ৰয়োজনীয়। সেয়ে, সৃষ্টিৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা সত্ত্বাৰ তন্ত্ৰবোৰেই হৈছে প্ৰকৃত সত্ত্বাৰ অভিব্যক্তি। অৰবিন্দই এনেধৰণৰ আঠোটা নীতিৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সেয়া হৈছে অস্তিত্ব, চৈতন্য শক্তি, সুখ, উত্তম মন, আত্মা, জীৱন আৰু জড়। ইয়াৰে প্ৰথম তিনিটা নীতি সৎচ্চিদানন্দ নাইবা পৰমসত্ত্বাৰ ত্ৰয়াত্মক (Triune) নীতি। প্ৰথম চাৰিটা নীতি উচ্চতৰ গোলাৰ্ধ আৰু শেষৰ চাৰিটা নীতি নিম্ন গোলাৰ্ধৰ অন্তৰ্গত। নিম্ন গোলাৰ্ধই ক্ৰমবিকাশে যিখিনি পাইছে, সেই স্তৰবোৰক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে আৰু যিবোৰ স্তৰত ক্ৰমবিকাশ হ'বলৈ গৈ আছেয তাক নিম্ন গোলাৰ্ধই প্ৰতিনিধিত্ব কৰে।

৭.৩ অৰবিন্দৰ উত্তম মনৰ ধাৰণা

এই বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডত মানুহৰ মনেই হৈছে অস্তিত্বৰ সৰ্বোত্তম ৰূপ বা আকাৰ। অৰবিন্দৰ দ্বাৰা আৰম্ভ হোৱা দাৰ্শনিক পদ্ধতি এই বিশ্বাসৰ সৈতে আৰম্ভ হৈছিল। তেওঁ কয় যে পৰম সত্তাই

প্ৰত্যক্ষভাৱে মানুহৰ মনত অধোগমন নকৰে। মন (সাধাৰণ চেতনা)ৰ সৈতে পৰমসত্তা (অতি চৈতন্য) ৰ যোগাযোগ কৰিবলৈ উভয়ৰে মাজত এক বান্ধোন থকাটো অত্যাৱশ্যকীয়। অৰবিন্দৰ মতে এই বন্ধনেই হৈছে অতিমন বা উত্তম মন (Supermind)। অতিমন বা উত্তম মন উচ্চতৰ গোলার্ধৰ অন্তৰ্গত তথাপি ইয়ে হৈছে অন্ত আৰু মনৰ আদৰ্শ। ফলস্বৰূপে ইয়াৰ সৎচ্চিদানন্দৰ সম্পূৰ্ণ চেতনা থাকিবই লাগিব। ঠিক সেইদৰে ই নিজে মন নহয়, বৰঞ্চ ই হৈছে মনৰ চৰম মাত্ৰা আৰু পৰিপূৰণ। মন (Mind) যে পৰমসত্তালৈ অগ্ৰসৰ হয় আৰু পৰমসত্তাই মন (Mind) লৈ অধোগমন কৰে সি সম্ভৱ হয় কেৱল অতিমনৰ জৰিয়তে। ই সৃজনশীল আৰু বোধগম্য। অতিমনে পৰমসত্তা নাইবা সৎচ্চিদানন্দৰ তিনিটা দিশক পৃথক নকৰা কৈয়ে বিকাশ কৰে। সেইবোৰ হৈছে —

- ইয়াৰ 'এটা' (পৰমসত্তা) ৰ জ্ঞান আছে, কিন্তু ই নিজৰ বহুত্বক ভ্ৰটাৰ পৰাই নিঃসৰণ কৰিবলৈ সক্ষম।
- ই 'বহুত্ব'ক প্ৰকট কৰে কিন্তু ই ইয়াৰ বিভিন্নতাত নিজকে হেৰুৱাই নেপেলায়।
- ই 'বহুত্ব'ৰ মাজত এটাৰ বিকিৰণক নিহিত আৰু অনুমোদন কৰে আৰু এক প্ৰকৃত বিভেদ হোৱাৰ পৰা ইয়াক প্ৰতিৰোধ কৰে।

অতিমন বা উভয় মনৰ সন্দৰ্ভত অৰবিন্দই কয় যে, "ই হৈছে প্ৰকৃত সত্ত্বাক প্ৰকাশ কৰা চেতনাৰ এক শক্তি প্ৰকৃত সত্ত্বাৰ পৰা জন্ম হোৱা আৰু ইয়াৰ স্বৰূপৰ অংশীদাৰ হোৱা। ই শূন্যতাৰ এক শিশুও নহয়, নাইবা অলীক কাহিনীৰ এজন বয়নশিল্পীও নহয়। ই হৈছে চেতনা পৰমসত্তাক নিজৰ মাজতে তাৰ নিজস্ব অবিনাশী আৰু অপৰিবৰ্ত্তিত দ্ৰব্যৰ পৰিবৰ্ত্তনশীল ৰূপলৈ প্ৰক্ষেপ কৰে"। অতিমন হৈছে মনৰ সমাপ্তি। ই মনে প্ৰয়াস কৰা সকলো হয়, কিন্তু ইয়াক লাভ কৰিব নোৱাৰি। আমি যাক জ্ঞান বুলি ভাৱো মন সেই জ্ঞানৰ নীতি নহয়। ই হৈছে কেৱল এক "Faculty for the seeking of knowledge, for expressing as much as it can gain in certain forms of relative thought" মনে কেৱল ব্যৱহাৰিক উপযোগীতাৰ বাবে সাৰ্বিক অস্তিত্বক ব্যাখ্যা কৰে। ই হৈছে অতিমনৰ পৰা হোৱা পতন আৰু ইয়াৰ মুক্তি নিহিত থাকে ইয়াৰ মূল অৱস্থালৈ ঘুৰি যোৱাত (Climbing back)।

উত্তম মন বা অতিমনৰ স্বৰূপ দুটা দিশত উদ্ভাসিত হয় —

(ক) অতিমন সৎচ্চিদানন্দৰ সম্পূৰ্ণ জ্ঞান থকা আধ্যাত্মিক নীতিবোৰৰ দৰেই সত্য চৈতন্য হিচাপে।

(খ) মনৰ আদৰ্শ আৰু পৰিণতি নাইবা চৰমবিন্দু হিচাপে উত্তম মন।

এই দুটা দিশৰ আলোচনা তলত আগবঢ়োৱা হ'ল —

(ক) সত্য চৈতন্য হিচাপে উত্তম মনঃ অৰবিন্দৰ দৰ্শনত প্ৰকৃত সত্ত্বাক সৎচ্চিদানন্দ ৰূপে জনা যায়। তেওঁৰ দ্বাৰা ই সৃষ্টিকৰ্তা, প্ৰকৃত ধাৰণা আৰু অতি সত্য চৈতন্য হিচাপে প্ৰকাশিত

হৈছে। সৎচ্চিদানন্দত আমি তিনিটা সত্ত্বাক আধাৰ হিচাপে মানি লৈছো আৰু এক ত্রিমূর্ত্তি (Trinity) ত উপনীত হ'বলৈ সিহঁতক একেলগ কৰোঁ। সেইকেইটা হৈছে ক্রমে অস্তিত্ব, চেতনা আৰু আনন্দ।

বিশ্বজগতখন চৈতন্যৰ অভিব্যক্তি, যিয়ে তেতিয়াও বাহুল্যতাত নিজকে প্রকট কৰে। এই চৈতন্যৰ জৰিয়তে সৃষ্টিয়ে বস্তুসমূহক মূলতঃ এক হিচাপে অৱশ্যাম্ভীভাৱে প্রতক্ষ্য কৰে। তথাপি, ই বিভক্ত নকৰাকৈয়ে ইয়াক এক হিচাপে পৃথকীকৰণ কৰে। এই কাৰণেই, ইয়াক সত্য চৈতন্য (Truth-Couseiousness) আখ্যা দিয়া হয়। ইয়াক পৰাবোধমূলক চৈতন্য বুলি কোৱা হয়, যি মানসিক চৈতন্যৰ পৰা পৃথক। মনে অৱশ্যাম্ভীভাৱে পার্থক্য আনে আৰু সেয়ে ই প্রকৃত তথা বাস্তৱৰ বিপৰীতে অৱভাসৰ সৃষ্টি কৰে। উত্তম মানে পার্থক্যবো সূচনা নকৰে নাইবা ভুল ছবিও প্রদান নকৰে। ই কেতিয়াও 'এক' (One) অর্থাৎ 'পৰমসত্ত্বা' ৰ প্রকৃত একাত্মস্বৰূপক নেহেৰুৱায় আৰু সেইবাবে ইয়াক 'সত্য চৈতন্য' বোলা হয়।

এই কথা ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে যে উত্তম মনক অৰবিন্দই সৃষ্টিকর্তা নাইবা সৃজনশীল ধাৰণা ৰূপে অভিহিত কৰিছে। কিন্তু ই অদ্বৈতত বেদান্তৰ ব্রহ্ম (Brahman) ৰ দৰে নহয়, যিয়ে কেৱল সত্য বা প্রকৃত আৰু ঈশ্বৰ, মায়া আৰু জগত সকলো অবাস্তৱ হৈ পৰে। সেইকাৰণে শ্রী অৰবিন্দই অনুভৱ কৰে যে সৃজনশীল নীতিক 'এক' (One)তকৈ অতিৰিক্ত কিবা এটা হিচাপে চোৱাটো উচিত নহয়, বৰঞ্চ সেই হিচাপে চোৱাটো উচিত যি 'এক' ৰ 'একতা' (Oneness) আৰু জগত উৎসৰে প্রতি ন্যায্যতা প্রদান কৰিবলৈ সক্ষম। সৎচ্চিদানন্দ শুদ্ধ, চৈতন্য আৰু আনন্দময় অস্তিত্ব আৰু দেশও কালৰ উর্দ্ধ। আনহাতে সৃষ্টি হৈছে দেশ ও কালত হোৱা এক ধাৰা নাইবা এক বিকাশ। এই দুয়োৰে মাজত এটা যোগাযোগ থাকিবই লাগিব, যিহেতু ই 'এক' ৰ একতা আৰু ইয়াৰ বিকাশ উভয়কে ব্যাখ্যা কৰিবলৈ সক্ষম। ই সৎচ্চিদানন্দৰ বাহিৰে একো নহয়। ই নিজৰে চৈতন্য, আৰু নিজৰে ধাৰণা। শুদ্ধ চৈতন্য ৰূপে ই একান্তক আৰু এটা ধাৰণাৰূপে ই বিকাশৰ যোগ্য। এইটো কাৰণৰ বাবেই অৰবিন্দই কয় যে অতিমন হৈছে ব্রহ্মাৰ বিশাল আত্ম বিস্তৃতি, যিয়ে এহাতে ধাৰণ আৰু বিকাশ কৰে, আনহাতে ই অস্তিত্ব, চেতনা আৰু আনন্দৰ একাত্মক নীতিক সিহঁতৰ অখণ্ড একতাৰ পৰা উন্নতি সাধন কৰে। ই সিহঁতক পৃথক কৰে, কিন্তু বিভাজন নকৰে। সেয়ে, সৃষ্টি আৰম্ভ হয় যেতিয়া, অতিমনে তিনিটা নীতিৰ মৌলিক একতাৰ মাজত পার্থক্য আনে। অতিমনৰ নীতি কেইটা সৎচ্চিদানন্দ নিজে, কিন্তু ইয়াৰ শুদ্ধ, অনন্ত, অপৰিবর্তিত চৈতন্যৰ মাজত বিশ্রাম নলয়; এক ধাৰালৈ এইবোৰ আদিম ভাৰসাম্যতা অগ্রসৰ হয়, যিবোৰ জাগতিক সৃষ্টিৰ শক্তি আৰু কার্যসম্পাদনৰ আকাৰ।

(খ) অতিমনৰ আদর্শ আৰু চৰম মাত্রা ৰূপে অতিমন ঃ অতিমন মনৰ চৰম মাত্রা আৰু পৰিসমাপ্তি। শ্রী অৰবিন্দই ইয়াত মন (Mind) আৰু অতিমন (Supermind)ৰ মাজত এক পার্থক্য আনিছে। প্রকৃত সত্ত্বা আৰু মনক বুজি পোৱাৰ শৈলীৰ পার্থক্যৰ মাজত ই বিদ্যামান।

ই অংশ আৰু সমগ্ৰৰ মাজৰ সম্বন্ধৰ দৰে। সাধাৰণতে, মনে কেৱল জ্ঞাত (Knower) আৰু জ্ঞেয় (Known) ৰ মাজতে পার্থক্য অনা নাই, ৰৰং বস্তুবোৰতো আনিছে, যাক ই বুজি পায় বা প্রত্যক্ষ কৰে। ইয়াৰ অর্থে প্রকৃত সত্ত্বাৰ জ্ঞান পাবলৈ ই সমর্থ নহয়। প্রকৃত সত্ত্বাক কেৱল 'এক' ৰূপেহে জানিব পৰা যায়। মনে প্রথমে ইয়াৰ জ্ঞানৰ বস্তু বা বিষয়সমূহৰ আদিম একতাক ভংগ কৰে আৰু তাৰ পাছত সেই খণ্ডিত অংশবোৰক এক সমগ্রতাত সমন্বিত কৰে। এইটো কাৰণতে জনা (Kmow) শব্দটোৰ সঠিক অর্থত মনে জানিবলৈ অসমর্থ হয়।

মন আৰু অতিমনৰ পার্থক্য এই সত্যত নিহিত থাকে যে মন পৰাবোধাৱস্থাক উপলব্ধি কৰাৰ এক আবেগ বা প্রবোচনাৰ বাদে আন একো নহয়। যিহেতু অতিমনে ইতিমধ্যে মনলৈ অধোগমন কৰে, সেয়ে, আধ্যাত্মিক ক্রিয়াকলাপত ই সমর্থবান হৈ পৰে। কেতবোৰ উপায়ৰ দ্বাৰা অতিমন মনৰ মাজত উপস্থিত থাকে। এই কাৰণে অৰবিন্দই কয় যে মনটো প্রকৃতার্থত অতিমনৰ পৰা হোৱা এক স্খলন। এই স্খলন সৃষ্টিৰ এক অনিবার্য্য চর্ত বা অৱস্থা, কিয়নো ই আত্মাৰ অধোগমনক প্রতিনিধিত্ব কৰে। ইয়েই ক্রমবিকাশৰ এক পূর্বচর্তবো গঠন কৰে। অতিমনলৈ মনৰ এই হস্তান্তৰণ আকস্মিক নহয়। মন নিম্ন গোলার্ধৰ অন্তর্গত আৰু ই উচ্চতৰ গোলার্ধলৈ যাৱ লাগে। সেয়েহে ইয়াত এক মধ্যৱর্তী খোজ থাকিবই লাগিব। যাৰ জৰিয়তে এই হস্তান্তৰণ সম্ভৱ হ'ব পাৰে। এই খোজবোৰ হৈছে মন, উচ্চতৰ মন, উদ্দীপ্ত মন, প্রজ্ঞা, চিত্ত আৰু অতিমন। মনৰ পৰা অতিমনৰ উত্তৰণ হৈছে প্রকৃতিৰ পৰা অতিপ্রাকৃতৰ উত্তৰণ। এনেদৰেই মনে কেতবোৰ স্তৰৰ মাজেৰে পাৰ হ'ব লাগে, যিয়ে এই হস্তান্তৰণৰ অবিৰত প্রকৃতিক প্রকাশ কৰিব।

মন অনিবার্য্যভাৱে চেতনা যিয়ে ব্যক্তিগত সমগ্রতাৰ পৰা পৰিমাপ, সীমাবদ্ধতা আৰু বস্তুৰ আকাৰক ত্যাগ কৰে আৰু সিহঁতক পৃথক উপাদান ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে। আমি দেখা পাওঁ যে প্রকৃত সত্ত্বাক এনে এক প্রক্রিয়া যে মনে কেনেবাকৈ ইয়াৰ স্বাভাৱিক কার্য্যকলাপৰ উর্দ্ধলৈ গমন কৰে আৰু একাকীকৰণৰ বাবে কেতবোৰ ক্ষমতাৰ চর্চা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে, তেনে প্রক্রিয়াৰ জৰিয়তে জানিব নোৱাৰি। এই হস্তান্তৰণৰ প্রথম চর্ত বা অৱস্থা হৈছে যে মনে কেনেবাকৈ হ'লেও নিজৰ সক্ষমতাৰ বাবে সচেতন হৈ পৰিবই লাগিব আৰু সিহঁতক ধৰি ৰাখিবলৈ সমর্থ হ'বই লাগিব। এনে ধৰণৰ নিৰীক্ষিত বুদ্ধিৰ আৱশ্যকতা যি তাৰ নিজৰ ক্রিয়াকলাপত সচেতন তাক শ্রী অৰবিন্দ ই 'উচ্চতৰ মন' (The Higher Mind) আখ্যা দিছে। উচ্চতৰ মন আমাৰ কল্পনাক্ষম মানসিক বিচাৰৰ আধ্যাত্মিক জননী। উচ্চতৰ মনত বিশ্লেষণাত্মক ক্রিয়াকলাপৰ কোনো প্রয়োজন নাথাকে, যাক মনে স্বাভাৱিকতে সম্পন্ন কৰে আৰু ইয়াত সঠিক যুক্তিসন্মত প্রক্রিয়াৰো কোনো প্রয়োজন নাথাকে। সেয়েহে উচ্চতৰ মন হৈছে অখণ্ডতাৰ প্রতি এক আত্মসচেতন কার্য্যকলাপ। ইয়াত সত্যতা যুক্তি বা যুক্তিৰ দ্বাৰা প্রতিষ্ঠিত নহয় আৰু সেয়ে সিহঁতক সিহঁতৰ পূর্ব প্রতিফলিত একতাত অন্বেষণ কৰা হয়। এই স্তৰতে তর্কবিজ্ঞান আৰু যৌক্তিক বিশ্লেষণৰ বান্ধোনৰ পৰা আতঁৰি অহাৰ প্রাৰম্ভিক প্রয়াস থাকে আৰু লগতে ভাৱ বা আদর্শৰ জগতলৈ প্রৱেশ কৰাৰ

প্রয়াস কৰা হয়।

হস্তান্তৰণ প্রক্রিয়াত (মনৰ পৰা অতিমনলৈ) উচ্চ চিন্তাৰ এক মনৰ প্রয়োজন নাই, বৰঞ্চ আধ্যাত্মিক আলোকৰ এক মনৰ প্রয়োজন আছে। আলোক বা পোহৰ অৱশ্যাম্ভীভাৱে উদ্দীপ্তময়। ক্রমিক খোজৰ জৰিয়তে চিন্তা পদ্ধতিয়ে ইয়াৰ বিষয়বোৰক খণ্ডাকাৰে প্রকট কৰে, কিন্তু তাত এক আকস্মিক আৰু প্রত্যক্ষ অন্তর্দৃষ্টিৰ আৱশ্যকতা থাকে। যিটো স্তৰত মনে উর্দ্ধগমন কৰিব পাৰে, তাকে উদ্দীপ্ত মন বোলা হয়। ই চিন্তাৰ দ্বাৰা কাম নকৰে বৰং সত্যদৃষ্টিৰে কৰে। ইয়াত চিন্তা হৈছে চেষ্টাবিহীন অন্তর্দৃষ্টিক গঠনৰ অর্থে সম্পাদন কৰা কেৱল এক শাসনাধিন ধাৰা নাই ৰ গতি। ই কেৱল সত্যতাৰ কেৱল প্রতিনিধিমূলক ভাৱমুর্ত্তিহে সৃষ্টি কৰে। উচ্চতৰ মনে সত্যতাৰ বস্তুবোৰৰ কেতবোৰকো আয়ত্ত কৰে। যিহেতু উচ্চতৰ মনে ইয়াৰ সত্যতাৰ আধ্যাত্মিক শক্তিৰ জৰিয়তে সত্তাত এক বৃহত্তৰ চেতনাক লৈ আহে, যাতে উদ্দীপ্ত মনে এক সত্য দৃষ্টি আৰু সত্য আলোকৰ জৰিয়তে এক মহান চৈত্যনক ব্যক্ত কৰিব পাৰে।

কিন্তু মনৰ উর্দ্ধগমনৰ এই দুটা স্তৰে কেৱল এক তৃতীয় স্তৰ অর্থাৎ স্বজ্ঞা বা প্রজ্ঞা (Intuition) দ্বাৰা সিহঁতৰ কর্তৃত্ব আৰু সিদ্ধি লাভ কৰিব পাৰে। স্বজ্ঞা বা প্রজ্ঞাক চেতনাৰ শক্তি হিচাপে ধৰা হয়। বিষয় (Subject)ৰ চেতনা বস্তু (Object)ৰ চেতনাত মিলিত হয় ই সংস্পর্শলৈ অহা বস্তুৰ জ্ঞানৰ সৈতে প্রত্যক্ষ কৰে অনুভৱ কৰে আৰু স্পন্দিত হয়। শ্রীঅৰবিন্দৰ মতে, স্বজ্ঞা বা প্রজ্ঞা হৈছে জ্ঞানৰ আৰম্ভনী যিহেতু ই উচ্চতৰ আৰু আধ্যাত্মিক জগতৰ পৰা বার্ত্তা কঢ়িয়ায়। স্বজ্ঞাৰ চতুগুণ শক্তি আছে যেনে — ভৱিষ্যসূচক সত্য দর্শনৰ শক্তি, প্রেৰণ নাইবা সত্য শ্রৱণ শক্তি, সত্য স্পর্শৰ শক্তি আৰু সত্যৰ লগত সত্যৰ শৃংখলাত আৰু সঠিক সম্পর্কৰ সত্য আৰু স্বয়ংক্রিয় ভেদভাৱৰ শক্তি। এইকেইটাই হৈছে স্বজ্ঞাৰ চর্তুগুণ শক্তি। এক প্রত্যক্ষ আৰু অপৰোক্ষ ক্রিয়াত সংগঠিত আকাৰত ইয়াক সত্য দর্শন আৰু শুনাৰ সক্ষমতাই হৈছে স্বজ্ঞা বা প্রজ্ঞা। অৰবিন্দই স্বীকাৰ কৰে যে স্বজ্ঞাই সকলো ক্রিয়া আৰু বুদ্ধি বা বুদ্ধিমত্তাক সম্পন্ন কৰিব পাৰে কোনো পার্থক্যৰ অবিহনেই অর্থাৎ বস্তুৰ প্রতি ইয়াৰ উপলব্ধি বুদ্ধিৰ লেখিয়া প্রত্যক্ষ আৰু মাধ্যম (Medialt) নহয়।

স্বজ্ঞাই বিকাশ কৰিবলগীয়া কার্য্যদক্ষতাক কোৱা হয় 'চিত্ত' (Over Mind)। শ্রী অৰবিন্দই ইয়াক "A super conscient cosmic mind in direct contact with the supermental cousciousness" ৰূপে বর্ণনা কৰিছে। চিত্তৰ এনেধৰণৰ বর্ণনাই ইয়াৰ স্বৰূপৰ দুটা ফালৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্রদান কৰিছে, যি হৈছে জাগতিক চেতনাৰ এক প্রকাৰ আৰু ই অতিমনৰ সংস্পর্শত থাকে। জাগতিক চেতনাই নির্দ্দেশ কৰে যে সেই চেতনাক, যি পূর্বৰ তিনিটা স্তৰৰ মাজেৰে উর্দ্ধগমন কৰে। স্বজ্ঞাৰ স্তৰক অন্তর্ভুক্ত কৰি পূর্বৰ স্তৰকেইটা স্বভাৱগতভাৱে জাগতিক নহয়; কিন্তু চিত্তৰ জ্ঞান বিশেষ কেন্দ্রস্থলত চেতনাৰ উপস্থাপনৰ দ্বাৰা বিশ্বব্যাপী আৰু জাগতিক হৈ পৰে।

মন আৰু অতিমনৰ মাজত চিত্ত হৈছে সঠিক সংযোগ। ই মানসিক কার্য্যকলাপক এক আধ্যাত্মিক ৰূপত সম্পাদন কৰে আৰু ইয়াৰ জাগতিক চেতনা হৈছে অতিমনৰ সৈতে ইয়াৰ সম্বন্ধৰ পৰিণাম বা ফল। ই ব্যক্তিগত চেতনাত সীমাবদ্ধ। এই সীমাবদ্ধতাৰ হেতু স্বজ্ঞাজনিত চেতনাৰ সার্বজনীনতা নাথাকে। চিত্ত সার্বজনীন আলোকক প্রতিফলিত কৰা সক্ষমতা থাকে আৰু সেই কাৰণে ইয়াৰ চেতনা জাগতিক। কিন্তু চিত্ত অতিমন নহয়। অতিচৈতন্য আৰু জাগতিক হোৱাৰ পৰিৱর্তে অতিমনৰ অখণ্ড বৈশিষ্ট্যৰ অভাৱ ইয়াত দেখা যায়। অর্থাৎ ই সর্বোচ্চ সত্যতা পৰম ব্রহ্মক এক 'একতা' (Unity) ৰ ৰূপত বুজিব নোৱাৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন ১ ঃ শ্রী অৰবিন্দৰ আচল নাম কি?

(What is the original name of Sri Aurobindo ?)

.....

.....

প্রশ্ন ২ ঃ শ্রী অৰবিন্দৰ মতে মৌলিক সত্ত্বা কি?

(What is the fundamental Reality according to Aurobindo ?)

.....

.....

প্রশ্ন ৩ ঃ দার্শনিক চিন্তাধাৰত শ্রীঅৰবিন্দৰ উল্লেখযোগ্য কর্মৰাজিসমূহ উল্লেখ কৰক?

(Mention the significant work of Sri Aurobindo on Philosophical thought.)

.....

.....

প্রশ্ন ৪ ঃ অতিমন বিকাশ ঘটোৱা প্রকৃত সত্তা নাইবা সৎচ্চিদানন্দৰ তিনিটা দিশ কি কি?

(What are the three aspects of the Absolate or Saceidananda developed by the supermind ?)

.....

.....

প্রশ্ন ৫ ঃ শ্রী অৰবিন্দই মতে, "স্বজ্ঞা বা প্রজ্ঞাৰ চতুগুণাত্মক শক্তি আছে"। এই চাৰি শক্তি কি কি?

(According to Sri Aurobindo, "Intuition has four fald power." What are these four powers?)

.....

.....

৭.৪ অতিমনৰ ত্রিগুণাত্মক মর্য্যদা

অতিমনে মনলৈ অধোগমন কৰে আৰু মনে ইয়াৰ পৰাবোধাৱস্থাৰ মর্য্যদালৈ উর্দ্ধগমন কৰিবলৈ প্রয়াস কৰে। উদঘাটনৰ প্রক্রিয়াটো মন (Mind) ৰ পৰা আত্মা, জীৱন, আৰু আনকি অজ্ঞানতালৈ নিম্নমুখী গতি কৰে। ক্রমবিকাশ অজ্ঞানতাৰ পৰা অতিমনলৈ এক বিপৰীত প্রক্রিয়া কিন্তু উদঘাটন আৰু ক্রমবিকাশৰ সমগ্র প্রক্রিয়াত অতিমনে একে ভাৱসাম্যতা ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে। ইয়াত অৰবিন্দই ইয়াৰ তিনিটা ভাৱসাম্যতা নাইবা মর্য্যদাৰ বিষয়ে কৈছে। ইয়াৰ জাগতিক আৰু আধ্যাত্মিক চেতনাৰ তিনিটা ভিন্ন অধিবেশনৰ বাদে ই আন একো নহয়। এইকেইটা সন্তোলন (Poises) ৰ জৰিয়তে আমি অতিমনক সৃষ্টিকর্তা ৰূপে জানিব পাৰোঁ। অতিমনৰ অখণ্ড মর্য্যদা গঠিত হয় ইয়াৰ শুদ্ধ একক সম্বন্ধী চেতনাত, সেয়ে সি হৈছে সৎচ্চিদানন্দৰ নিজা কালবিহীন আৰু দেশবিহীন একাগ্রতা। অতিমনৰ প্রত্যেক মর্য্যদাৰে জগত প্রক্রিয়াৰ সৈতে এক নিদৃষ্ট সম্বন্ধ আছে।

প্রথম স্তৰত ঐক্যতা ব্যাকুল হৈ পৰে। ই হৈছে 'শুদ্ধ বিচাৰ বা উদ্ভাৱন' (Pure Ideateion) ৰ অৱস্থা। অৰবিন্দই ইয়াত এই সন্তোলন স্বৰূপক বুজিবলৈ এক সাদৃশ্যানুমান আগবঢ়াইছে। যিদৰে আমাৰ মনত উদয় হোৱা চিন্তা নাইবা ধাৰণাবোৰ আমাৰ বাবে পৃথক অস্তিত্ব নহয়, তেনেদৰে অতিমনৰ সন্তোলন, ব্যক্তিসকল আৰু জগতখন পৃথক অস্তিত্ব নহয়। যিদৰে আমাৰ মনত চেতনাৰ আকাৰ ৰূপে চিন্তা আৰু ধাৰণাবোৰে দেখা দিয়ে, তেনেদৰে অতিমনৰ সকলো প্রাথমিক সন্তোলনেও আমাৰ আগত দৃশ্যমান হয়।

দ্বিতীয় স্তৰটো হৈছে সেইটো স্তৰ, য'ত অতিমনে তাৰ চেতনাক সকলো ৰূপ বা আকাৰ প্রকাশ কৰে। ই নিজকে বহুতৰ মাজত এক আৰু আকৌ এটাৰ মাজত বহুতক উপলব্ধি কৰে। এতিয়া সৃষ্টিৰ প্রক্রিয়াটো আৰম্ভ হয় আৰু অতিমনে ইয়াৰ অবিচ্ছেদ্য ঐক্যতাৰ মর্য্যদাৰ পৰা ওলাই আহে। ইয়াত সার্বজনীন ঐশ্চৰীকতা (Universal Divine) ৰ পৰা জীৱাত্মা পৃথক হয়। ব্যক্তিগত জীৱাত্মাই নিজকে ঐক্যতাৰ এক ব্যক্তিগত কেন্দ্রত প্রকাশ আৰু উপলব্ধি কৰে। আনহাতে, সার্বজনীন ঐশ্চৰীকতাই নিজকে সকলো আত্মাৰ আকাৰত সার্বিকভাৱে উপলব্ধি কৰে। প্রকৃতার্থত সার্বজনীনতাই ক্রীড়া কৰে, য'ত এককে বহুত্বৰ মাজত নিজকে প্রকট কৰে, যদিও এই সংখ্যাধিক্য (Multiplicity) ক অন্তৰালত থকা ঐক্যতা হিচাপে স্বীকাৰ কৰা হয়।

প্ৰথম স্তৰত সকলোকে ঐক্যতা হিচাপে স্বীকাৰ কৰা হয় আৰু দ্বিতীয় স্তৰত সংখ্যাধিক্য প্ৰতিভাত দ্বিতীয় আৰু অথচ এই সংখ্যাধিক্যত ঐক্যতাক গ্ৰহণ কৰা হয়।

তৃতীয় সন্তোলনত অতিমনে নিজকে ইয়াত জড়িত চলন আৰু উপায়ত পৰিকল্পনা কৰিবলগীয়া হয়। প্ৰথম সন্তোলনটো কাৰণতাৰ স্তৰ (Karana), য'ত ক্ৰীড়া আৰম্ভ হয়। এই সন্তোলনক সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰকাশিত অৱস্থা (Purna-Vyakta-Avastha) ৰূপে বুজা যায়, য'ত সৃজনশীল প্ৰক্ৰিয়াবোৰ পূৰ্ণ ৰূপে কৰ্মৰত আৰু চেতনাক সকলো আকাৰ আৰু কেন্দ্ৰস্থলত প্ৰকাশ কৰে।

এই তিনিওটা সন্তোলনক বিভিন্ন উপায়েৰে আৰু বিভিন্ন ধৰণেৰেও বৰ্ণনা কৰিব পাৰি। প্ৰথম সন্তোলন হৈছে, য'ত পৰাবোধাৱস্থাৰ চেতনাৰ এককসম্বন্ধীয় বৈশিষ্ট্যসমূহ অক্ষত হৈয়ে থাকে, যদিও ই পৃথক হ'বলৈ ফলপ্ৰসূভাৱে সাজু হৈ থাকে। দ্বিতীয় সন্তোলনত পৃথকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয় আৰু সংখ্যাধিক্যই ইয়াক অৱভাসিত কৰে আৰু তৃতীয় স্তৰত এই সংখ্যাধিক্য পূৰ্ণৰূপত প্ৰকাশিত হয়। কিন্তু সকলো সন্তোলনতে সদায় ঐক্যতাৰ প্ৰতি এক আগ্ৰহ বিদ্যমান যিহেতু অখণ্ড ঐক্যতাৰ চেতনাই অতিমনৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্যৰাজিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে।

৭.৫ অতিমনৰ ত্ৰিগুণাত্মক ৰূপান্তৰ

ক্ৰমবিকাশৰ উৰ্দ্ধমুখী প্ৰক্ৰিয়াত ই জড়ৰ স্তৰলৈ অধোগমন থকা হিচাপে জড়ৰ সৈতে আৰম্ভ হয়। চেতনাই অনুভৱ কৰে যে আৱৰি ৰখা বা বন্ধ কৰি ৰখাটো সৰ্বাধিক দূৰত্বলৈকে বহন কৰে। চেতনাই নিজকে জড়ৰ সৈতে বন্দী হয় আৰু জড়ক ওপৰলৈ যোৱাৰ প্ৰৱণতা আৰম্ভ কৰিবলৈ হেঁচা প্ৰয়োগ কৰে। ফলস্বৰূপে, জীৱনৰ জন্ম হয়, যিয়ে জড়ৰ মাজত চেতনাৰ প্ৰথম অংকুৰণক সূচিত কৰে। কিন্তু চেতনা ইমানতে সন্তুষ্ট নহয় আৰু উচ্চতৰৰ পৰা উচ্চতৰলৈ উৰ্দ্ধগমন কৰি থাকে। ক্ৰমবিকাশত ইয়াৰ পাছৰ স্তৰটো অতিমনৰ স্তৰলৈ অনিবাৰ্য্যভাৱে এক অধিৰোহ হ'বই লাগিব। ইয়াক ৰূপান্তৰৰ এক ত্ৰিগুণাত্মক প্ৰক্ৰিয়াৰ জৰিয়তে লাভ কৰিব পাৰি। এই ৰূপান্তৰৰ প্ৰথম আৱশ্যকতা হৈছে আমাৰ স্থলচৰ অৰ্থাৎ পাৰ্থিব অস্তিত্বৰ এক সম্পূৰ্ণ আৰু মূলগত পৰিবৰ্ত্তণ বস্তুগত, জীৱনপূৰ্ণ আৰু মানসিক আৰু তাৰ পাছত ইয়াৰ আৱশ্যকতা হৈছে এজন ব্যক্তিৰ নিজস্ব যত্নৰ সংযুক্ত শক্তিৰ ফলত হোৱা এক অন্তিম ৰূপান্তৰ। এই ত্ৰিগুণাত্মক ৰূপান্তৰসমূহে আত্মিক ৰূপান্তৰ, আধ্যাত্মিক ৰূপান্তৰ আৰু পৰাবোধাৱস্থাৰ ৰূপান্তৰক গঠন কৰে। এই তিনিটাক তলত দিয়াৰ দৰে উল্লেখ কৰিব পাৰি —

(ক) **মানসিক বা আত্মিক ৰূপান্তৰ** (Psychic Transformation) ঃ মানসিক আত্মাৰ প্ৰকাশেই হৈছে পৰাবোধাৱস্থাৰ পৰিবৰ্ত্তনৰ প্ৰতি প্ৰথম খোজ। মানসিক সত্ত্বা হৈছে আমাৰ সত্ত্বাৰ অচেতন দিশ। মানসিক পৰিবৰ্তন আৱৰণৰ নিষ্কাসনত গঠিত হয়, যিয়ে আমাৰ মন বা আত্মাক ঢাকি থাকে। অৰবিন্দই মন বা আত্মাক 'বস্তুত ঐশ্চৰীকতাৰ

সদা শুদ্ধ জ্যোতি' ('The ever-pure flame of the divinity in things') ৰূপে বৰ্ণনা কৰিছে; যি আমাৰ সকলো অভিজ্ঞতাৰ জৰিয়তে অনুজ্জ্বল হৈয়ে ৰয়। এইটো অনিবাৰ্য্য যে আত্মা বা মনৰ পোহৰে আমাৰ সমগ্ৰ সত্তাক বুৰাই পেলায় আৰু আমাৰ মাজত জীৱন, মন আৰু জড়ক অভিভূত কৰে। ই সম্পূৰ্ণ হয় মানসিক পৰিবৰ্তনৰ জৰিয়তে। এই সন্দৰ্ভত শ্ৰী অৰবিন্দই আৱেগ অনুভূতিৰ শিক্ষাৰ প্ৰতি অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে, যিহেতু কেৱল এনেধৰণৰ শিক্ষাৰ জৰিয়তেহে এক মানসিক পৰিৱৰ্তণৰ বাবে হেঁচাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আমি অনুভৱ কৰোঁ। আমাৰ মাজত আত্মাক জাগ্ৰত কৰা এনেধৰণৰ শিক্ষা হৈছে যোগ বা সাধনা (Yoga)।

(খ) **আধ্যাত্মিক ৰূপান্তৰ** (Spiritual Transformation) ঃ মানসিক পৰিবৰ্তনক পূৰণ কৰা হয় আধ্যাত্মিক পৰিৱৰ্তনৰ দ্বাৰা আমাৰ সত্বাত এক উচ্চতৰ আলোকৰ অৱৰোহণ। মানসিক ৰূপান্তৰৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা জড়, জীৱন আৰু মন শোধিত হয়, কিন্তু তাত আত্মাৰ পৰা আধ্যাত্মিক অন্তৰঙ্গঁতালৈ এক প্ৰাৰম্ভ থাকিবই লাগিব। মানসিক সত্বা এক উচ্চতৰ সত্তাৰ অন্তৰ্গচ হোৱা যেন লগা যিকোনো বস্তুৰ প্ৰতি আৱৰ্তিত হ'বই লাগিব। ইয়ে হৈছে আধ্যাত্মিক ৰূপান্তৰ। যেতিয়া আত্মাই সাৰ পায় আৰু জীৱন আৰু মনক পথপ্ৰদৰ্শন আৰু নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ সমৰ্থবান হয়, তেতিয়া ইয়াৰ সচেতন জীৱনত এক আধ্যাত্মিক পৰিৱৰ্তণক আনিবলৈ ই চেষ্টা চলায়।

শ্ৰী অৰবিন্দৰ মতে, আত্মাই এক যন্ত্ৰ হিচাপে চিন্তাশীল মনৰ জৰিয়তে এই যোগাযোগক লাভ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰে। ই বুদ্ধি, উচ্চতৰ মন আৰু স্বজ্ঞাজনিত বোধৰ ওপৰত এক মানসিক ছাঁপও বহুৱায় আৰু সিহঁতক সেই দিশত পৰিৱৰ্তন কৰায়। যিহেতু এই ৰূপান্তৰ অধিকতকৈও অধিক পূৰ্ণ হৈ পৰিব, তেতিয়া আধ্যাত্মিক মনটো সকলো আকাৰ আৰু মুৰ্ত্তি, শ্ৰেয় আৰু অমঙ্গলৰ সকলো ধাৰণা আৰু সত্য অসত্যৰ উৰ্দ্ধলৈ গতি কৰিব। এনেধৰণৰ এক আধ্যাত্মিক চেতনাই সেইটোক অনুভৱ কৰে, যিয়ে সকলো দ্বৈততা (dualities) ক অতিক্ৰম কৰে।

(গ) **পৰাবোধাৱস্তাৰ ৰূপান্তৰ** (Supramental Transformation) ঃ আধ্যাত্মিক ৰূপান্তৰে আত্মাক আধ্যাত্মিক ঐক্যতালৈ লৈ যায়। কিন্তু এই ৰূপান্তৰে আমাক অখণ্ড ৰূপান্তৰক প্ৰদান নকৰে। মানসিক ৰূপান্তৰ এক উচ্চ শিখৰত আধ্যাত্মিক পৰিৱৰ্তনৰ দ্বাৰা পূনস্থাপিত হয়, কিন্তু ই প্ৰকৃতিৰ সম্পূৰ্ণ ঐশ্বৰীক গতিশীলতা নহয়। এই উদ্দেশ্যৰ বাবে পৰাবোধাৱস্থাৰ ৰূপান্তৰৰ প্ৰয়োজন। অৰবিন্দৰ মতে, মানসিক আৰু আধ্যাত্মিক ৰূপান্তৰে মানুহক চেতনাৰ উচ্চতৰ পৰ্য্যায়লৈ উন্নীত কৰে। তৎস্বতেও, এইবোৰৰ লগত

যদি আত্মাক এৰি দিয়া হয় আমাৰ ওপৰত কেৱল একতাৰ দৃষ্টিহে থাকিব ইয়াৰ কোনো উপলব্ধি নাথাকে। আৰু এইটো যদি প্ৰত্যেক দৰ্শন বা দৃষ্টিতে ঘটে, তেন্তে িনিস্তেজ আৰু দুৰ্বলতাৰ সহায়ক হ'ব। স্বজ্ঞাজনিত সকলো অভিজ্ঞতাতে ই সংঘটিত হয়। সেয়ে, এক দৃষ্টি এক উপলব্ধিলৈ ৰূপান্তৰ হ'বই লাগিব। সেয়ে উচ্চতৰ চেতনাৰ অৱৰোহন অনিবাৰ্য্য। অৰবিন্দই কৈছে — "The truth consciousness or Supermind finding evolutionary Nature has ready to descend into her and enable her to liberate the supermental principle within her." জড়, মন আৰু জীৱনত পৰাবোধাৱস্থাৰ উপস্থিতিয়ে জড়, জীৱন আৰু মনৰ স্বৰূপক সম্পূৰ্ণভাৱে পৰিৱৰ্তন কৰিব।

৭.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- শ্ৰী অৰবিন্দৰ দৰ্শন ভাৰতীয় আৰু পাশ্চাত্য উভয় দৰ্শনৰে মিলনৰ কেন্দ্ৰবিন্দু।
- তেওঁৰ দৰ্শনত অতিমনৰ ধাৰণা এক অতি নিৰ্দেশনাত্মক ধাৰণা।
- মন আৰু জগতৰ সৃষ্টিতকৈও উৰ্দ্ধতন সক্ৰিয় ইচ্ছা আৰু জ্ঞানৰ নীতিবোৰেই হৈছে অতিমন।
- ই হৈছে এককৰ আত্মদখল আৰু বহুতৰ প্ৰৱাহৰ মাজৰ মধ্যৱৰ্তী শক্তি আৰু সত্তাৰ অৱস্থা।
- অতিমন মন বা সাধাৰণ চেতনা আৰু পৰম নাইবা উচ্চতম চেতনাৰ মাজৰ মধ্যস্থতাকাৰী।
- অতিমনৰ জৰিয়তে মনে পৰম সত্তালৈ অধিৰোহন কৰিব পাৰে আৰু পৰমসত্তাই মনলৈ অৱৰোহণ কৰিব পাৰে।
- অৰবিন্দৰ দ্বাৰা অতিমন সত্য-চেতনা ৰূপে প্ৰকাশিত হৈছে যাৰ জৰিয়তে সৎচ্চিদানন্দৰ সত্যতাক বোধগম্য কৰিব পাৰি। কিন্তু মন আৰু অতিমন একে নহয়।
- অৰবিন্দৰ দৰ্শন দেখা পোৱা মৌলিক ধাৰণাটো হৈছে মানুহৰ ঐশ্বৰীক লক্ষ্যক দেখুওৱা বিভিন্ন স্তৰৰ মাজেৰে জগত আৰু মানুহৰ ক্ৰমবিকাশ।
- তেওঁৰ শাৰীৰিক, জীৱনদায়িনী, মানসিক ফলপ্ৰসূতাৰ সন্মিলিত আৰু অখণ্ড সংস্কৃতিয়ে অকলেই তেওঁৰ সমগ্ৰ সত্তাক সমৰ্থবান আৰু ঐশ্চৰীক কৰি তোলে। এইদৰে মানুহ এজন অতিমানৱ, আৰু পবিত্ৰতাৰ লগত চিন্তা অনুভৱ আৰু ক্ৰিয়া কৰাৰ বাবে সমৰ্থ হৈ পৰে।

৭.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শ্রী অৰবিন্দ ঘোষ ।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ব্রহ্ম বা পৰম সত্তা।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ The Life Divine, Yoga, আৰু Savitri ইত্যাদি।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) ইয়াৰ 'এক' ৰ জ্ঞান আছে, কিন্তু নিজৰ বহুত্বক 'এক'ৰ পৰাই নিঃসৃত কৰিবলৈ সক্ষম।

(খ) ই 'বহুত্ব'ক প্রকট কৰে, কিন্তু ই তাৰ ভিন্নতাত নিজকে হেৰুৱাই নেপেলায়।

(গ) ই 'বহুত্ব'ৰ মাজত 'এটা'ৰ বিকিৰনক নিহিত আৰু অনুমোদন কৰে আৰু এক প্রকৃত বিভেদৰ পৰা ইয়াক প্রতিৰোধ কৰে।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) ভৱিষ্যসূচক সত্য দর্শনৰ শক্তি

(খ) প্রেৰণা নাইবা সত্য শ্রৱণ শক্তি

(গ) সত্য স্পর্শ শক্তি আৰু

(ঘ) সত্যৰ লগত সত্যৰ শৃঙ্খলিত আৰু সঠিক সম্পর্কৰ সত্য আৰু স্বয়ংক্রিয় ভেদভাৱৰ শক্তি।

৭.৮ অধিক জানিবলৈ

1. Aurobindo, Sri: The Human Cycle, Pondichery, 1949

2. Foundation of Indian Culture, The Sri Aurobindo Library, New York, 1953

3. Choudhury, Haridas, (ed). The Integral Philosophy of Aurobindo, George Allen and Unwin Ltd. London, 1960

4. Das, Adhar Chandra. Sri Aurobindo and the Future of Maulcind, Calcutta University, 1934.

5. Das, Jutika. Karl Jaspers and New-Advaitism, Anwesha Publication, Panbazar, Assam, 2010.

6. Dutta, D.M. The Chief Currents of Contemparary Philosophy (of Europe, America, India and Japan) 1972.

7. Lal, B.K. Contemparary Indian Philosophy, Matilal Bararassidass Delhi, 1973.

8. Langlay, G.H. Sri Aurobindo, Indian Poet, Philosopher, Mystic, David Marlow Ltd. 1949.

9. Naravane, V.S. Modern Indian Thought - A Philosophical survey, Asia Publishing House, Bombay, 1964

10. Purani, A.B. Sri Aurobindo, some Aspects of his Vision, Bharatiya Vidya Bhavan, Bombay, 1966.

11. Reddy, V. Madhusudan, Sri Aurobindo An Interpretation, Ed. by V.C. Joshi. Vikash Publishing House Pvt. Ltd. Delhi. 1973.

৭.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) অতি চমু প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অৰবিন্দৰ আচল নামটো কি?

প্ৰশ্ন ২ ঃ তেওঁৰ দৰ্শনক.....ভাৱবাদ বুলি জনা যায়। (খালী ঠাই পূৰাওক)

প্ৰশ্ন ৩ ঃ তেওঁৰ প্ৰকৃত সত্তাৰ ধাৰণাটো জড় আৰু আত্মাৰ সংমিশ্ৰণ হয়নে?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ অৰবিন্দৰ যিকোনো এখন গ্ৰন্থৰ নাম লিখক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ পৰম সত্তাৰ মৌলিক নীতি কেইটা কি কি?

(খ) চমু প্ৰশ্ন (প্ৰায় ১৫০ শব্দৰ ভিতৰত প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ চমুটোকা লিখক ।

(ক) সত্য চেতনা হিচাপে অতিমন

(খ) অখণ্ড ভাৱবাদ

প্ৰশ্ন ২ ঃ অতিমনত ত্ৰিগুণাত্মক মৰ্য্যদাৰ ভূমিকা ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ প্রকৃত সত্তা বা সৎচ্চিদানন্দৰ আঠটা নীতি চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰক।

(গ) দীঘল প্রশ্ন (প্রায় ৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত প্রতিটো প্রশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক)

প্রশ্ন ১ ঃ অতিমনৰ ত্রিগুণাত্মক ৰূপান্তৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ অতিমনৰ ধাৰণাটোক বহলাই ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ অতিমনলৈ মনৰ গতি সম্পর্কে বহলাই আলোচনা কৰক।

****